

Waterleidingduinen met talent voor woestheid

FRANS BUISSINK

Hier mag de natuur ongestoord haar gang gaan en stuift het duinzand op stormachtige dagen langs de lage eikjes.
Foto: Joost Bouwmeester.

De drinkwaterleverancier van Noord-Holland, PWN, is ook duinbeheerder. Om de natuur in het waterleidingduin te verkennen is het dorp Bergen is een aantrekkelijk startpunt. Langs de interessant slingerende Uilenvangersweg hoef je je als natuurliefhebber geen moment te vervelen.

Er zijn van die namen op de kaart waar je niet vanaf kan blijven. Zo vind je in de duinen bij het Noord-Hollandse Bergen de Uilenvangersweg. Dat maakt nieuwsgierig. Als het startpunt voor een verkennend tochtje dan ook nog eens Duinvermaak heet, moet daar wel iets te beleven zijn. En jawel, er is een parkeerterrein, een stemmig hondenuitlaatbos en een borstelskibaan. Duinvermaak zelf is een statig jaren-dertig-gebouw, waar je pannenkoeken kunt eten. Het is ook de laatste voorpost van de menselijke beschaving voordat de wildernis van het Noord-Hollands Duinreservaat begint. Nou ja, bijna de laatste. Je gaat hier een duingebied in, dat al meer dan een eeuw door de Provincie wordt gebruikt als waterwingebied en dat sinds 1934 wordt beheerd door PWN. Vroeger betekenden die letters Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland, tegenwoordig handig en naar waarheid omgezet in Puur Water en Natuur. Waar de Uilenvangersweg begint, staan even verderop aan de Zwarteweg wat huizen en een waterpompstation. Dat belooft niet veel goeds voor de duinnatuur, lijkt het. Maar daar zit een verhaal achter met een mooie wending.

Zo anders dan de staatsbossen

Eerst maar eens proeven hoe het duin hier voelt, hoe het ruikt en hoe het eruit ziet. Want dat is toch in elk stuk duin van Hollandse en Zeeuwse kust weer totaal anders. Even ten noorden van hier, bijvoorbeeld, liggen de Schoorlse duinen met hun saaie, eindeloze dennenhoutplantages, die precies op de grens tussen PWN-terrein en Staatsbosgebied ophouden, een rechte demarcatielijn tussen twee denkwereelden. In het noorden het Staatsbosbeheer van de jaren dertig vorige eeuw, dat bezig was met werkverschaffing in de crisisjaren en werkelozen het schrale, kalkarme duin liet volplanten met dennetjes. Die zouden later gaan zorgen voor puike mijnstutten voor de staatsmijnen in Limburg. Dennenhout is het best daarvoor. Het is niet alleen mooi recht, het kraakt ook waarschuwend als een mijnengang dreigt in te storten. Staatsbos sloeg drie vliegen in één klap: werkverschaffing, houtproductie, en de stuivende duinzandwoestijn werd bedwongen. Aan de zuidkant van de grens draaide alles om het winnen van schoon drinkwater. Sinds dat eind negentiende eeuw door de leidingen van de

Een smal wandelpad slingert zich omhoog door de bossen van het Noord-Hollands Duinreservaat. Foto: Joost Bouwmeester.

steden vloeide, waren tal van besmettelijke ziektes verleden tijd. In die duinen mocht niks dat het water kon vervuilen. De Uilenvangersweg bestaat dan ook uit klinkers. Asphalt of teer was absoluut uit den boze. Ook het planten van dennen, hadden proeven uitgewezen, kwam de waterproductie niet ten goede. Het zijn notoire grondwaterslurpers. Dat die drinkwaterwinning niettemin verdroging van het duin betekende en dat een heel scala aan planten dat niet aankon, was jarenlang van minder zorg. Maar ergens rond de jaren zestig begon men zich oprecht zorgen te maken om de natuur. Wat er nadien gebeurde, is te zien aan het landschap.

Rendiermos en grillige duineiken

De Uilenvangersweg, zo genoemd naar de Uilenvanger, een duin van 26 meter hoog, is een feest voor de wandelaar, tenminste op een rustige dag, als er niet te veel sportlieden op de wielen zijn. Hij slingert, daalt en klimt, voert van het ene doorkijkje naar het andere. Toch hier en daar wat Oostenrijkse dennen, maar het meest zie je er kleine valleitjes met donkere heidestruiken in een witgroen veld van rendiermos. De meeste bomen zijn eiken. Hoe verder je de weg volgt, hoe meer ze de bosbegroeiing domineren. Het zijn van die eiken, die je alleen in duingebieden ziet. Eerder struiken dan bomen, met veel grillig kronkelende takken. Eronder op de grond en soms ook op het hout zelf bossen eikvarens. Zelden hebben deze duineiken een echte stam. Daar zijn verschillende verklaringen voor, meer giswerk dan wetenschappelijke onderbouwing. Wellicht dat de eiken zich hebben aangepast aan het winderige kustklimaat en liever laag zijn gebleven. Of het kan zijn dat de takkenpruiken groeien op de stoven van

Herstel van de natte duinnatuur levert heerlijke poeltjes op, mijmerplekjes vol zeldzame planten. Foto: Joost Bouwmeester.

eikenhakhout. De meest romantische veronderstelling is dat de eikenstammen zijn ondergestoven onder het zand, alleen de kruin is bovengronds gebleven. Het zou kunnen. Nadat hier in 1799 een veldslag had gewoed, waarbij een leger van Russen en Engelsen door de Bataven en troepen van Napoleon werd verslagen, veranderde het eens zo fraai begroeide duin in een stuivende woestijn. Hoe dan ook, deze duinbosjes zien eruit als echte wildernis en willen niet weten van het verleden dat alle duinen van Holland wel ergens voor gebruikt werden.

De duinen zijn weer drassig

Nog is dat niet afgelopen. Zou je je in de Schoorlse duinen kunnen storen aan de rechte palenbossen in gelid, hier wekken de betonnen putten met deksels langs de weg bevreemding. Het zijn watermeetpunten. Hier wordt nog steeds drinkwater geproduceerd. Maar van verdroging is geen sprake meer. PWN is gaan nadenken over methodes om de natte duinnatuur van weleer zo veel mogelijk te herstellen. Het bedrijf laat tegenwoordig voorgezuiverd IJsselmeerwater in en gebruikt het duinzand alleen nog als laatste station in het zuiveringsproces. Op veel plaatsen is het gebied uitgesproken drassig en ontwaar je op de bodem plantjes als klein wintergroen, zonnedauw en bleekgele droogbloem. De zogeheten spoelvijvers, die je langs de weg tegenkomt, zitten nokkievol met helder water. De hele Uilenvangersweg is een stevige tippel en brengt je uiteindelijk bij de weg naar Bergen aan Zee langs een gevarieerd landschap dat zich beweegt op de grens van kalkarm en kalkrijk duinzand. Minstens zo interessant is het om met een omtrekkende beweging terug te gaan naar Duinvermaak. Een bospad brengt je via De Fuik langs een schitterende zandverstuiving met eikenbosjes en ten slotte in het Bergerbos, met zijn kathedrale beukenlanen. Binnenduin op zijn mooist.

FRANS BUISSINK IS KUNSTSCHILDER EN NATUURPUBLICIST.